

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kan- sallinen verkosto - hanke 2016–2018

SISÄLTÖ:

1. Hanke lyhyesti	3
2. Lähtökohdat ja tarve	6
Fokus ikäihmisiin	
Fokus uudenlaiseen sektorit ylittävään yhteistyöhön	
Fokus hallinnon virtaviivaistamiseen	
Fokus verkostomaiseen toimintamalliin	
3. Miten tähän on tultu: Kulttuurinen vanhustyö 2000-luvulla	10
Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käsite ja toimiala	
Kunnat kulttuurista seniori- ja vanhustyötä kehittämässä	
Orastavaa yhteistyötä – idea kansallisesta verkostosta vahvistuu	
4. Kansallisen kulttuurisen seniori- ja vanhustyön verkoston rakenne ja toimintamalli	13
Verkostokunnat	
Verkoston kärkiteemat vuosille 2016–2018	
Verkoston toimielimet	
Verkostokuntien roolit ja velvollisuudet	
Sisäinen ja ulkoinen viestintä	
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	
5. Hankkeen toimenpiteet ja aikataulu	24
6. Arviointi	26
7. Riskianalyysi	27
8. Budjetti	29

Kirjallisuutta**LIITE 1. Hankematriisi**

1. HANKE LYHYESTI

Hallinnoija

- Helsingin kaupunki
- Kulttuurikeskus

Yhteistyökumppanit

Helsingin kaupunki:

- Sosiaali- ja terveystoimi, sairaala-, kuntoutus- ja hoivaosasto

Vantaan kaupunki:

- Sivistystoimen toimiala, kulttuuripalvelut
- Sosiaali- ja terveystoimen toimialue, vanhus- ja vammaispalvelut

Espoon kaupunki:

- Sivistystoimiala, Kulttuurin tulostuotokset
- Sosiaali- ja terveystoimi (oikea nimi ilmenee sopimuksessa, joka toim. myöhemmin)

Pukkilan kunta:

- Kulttuuri- ja senioripalvelut
- Sosiaali- ja terveystoimen/vanhusten asumispalvelut

Turun kaupunki:

- Vapaa-aikatoimiala
- Hyvinvointitoimiala

Tampereen kaupunki:

- Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut
- Ikäihmisten hyvinvoinnin ylläpitäminen, tilaajaryhmä

Seinäjoen kaupunki:

- Kulttuuripalvelut
- Ikäihmisten tulostuotokset

Vaasan kaupunki:

- Kulttuurikeskus
- Koti- ja laitoshoidot

Jyväskylän kaupunki:

- Kulttuuripalvelut
- Sosiaali- ja terveystoimen palvelut

Kuopion kaupunki:

- Kansalaistoiminnan aktivointiyksikkö, kulttuuriin aktivointi
- Vanhusten hoivapalvelut

Kouvolan kaupunki:

- Kulttuuritoimi (oikea nimi ilmenee sopimuksessa, joka toim. myöhemmin)
- Sosiaali- ja terveystoimi (oikea nimi ilmenee sopimuksessa, joka toim. myöhemmin)

Oulun kaupunki:

- Sivistys- ja kulttuuripalvelut, Kulttuuripalvelut
- Hyvinvointipalvelut

Rovaniemen kaupunki:

- Sivistyksen toimiala, Vapaa-ajan palvelut
- Perusturvan toimiala

Hankeen kesto

2 vuotta: syyskuu 2016 – elokuu 2018

Budjetti

Yhteensä budjetti kahdelle vuodelle: 197 296 euroa, josta

- taiteen edistämiskeskuksen osuus 138 096 euroa (noin 70 %) ja
- hankkeessa mukana olevien kuntien omavastuuosuus yhteensä 59 200 euroa (noin 30 %)

Yhteyshenkilö

Jenni Räsänen, vanhustyön kulttuurisuunnittelija, Helsingin kulttuuri-keskus ja sosiaali- ja terveystoimisto, jenni.varho@hel.fi

Sisältö

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kansallinen verkostohanke luo kunta-verkoston 13 kunnan kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveystoimien kesken. Verkoston runkona toimivat kunnat, koska niillä on keskeinen rooli kulttuurisen vanhustyön rakenteiden luomisessa ja kehittämisessä - ja näin ollen taiteen ja kulttuurin integroinnissa osaksi sosiaali- ja terveyssektoria. Kuntaverkoston tehtävänä on toimia foorumina ja alustana hallinnollisten tukirakenteiden kehitystyölle, uudenlaisten toimintamallien innovoinnille ja juurruttamiselle sekä eri toimijoiden väliselle yhteistyölle ja tiedonvälitykselle kulttuurisen vanhustyön kentällä.

Erityisinä painopisteinä verkoston kehitystyössä hankkeen aikana ovat:

- 1) kulttuurisen vanhustyön hallintomallien ja -muotojen kehitystyö (kunnallinen, alueellinen, kansallinen taso),
- 2) kulttuuriin liittyvä kirjaaminen ja kulttuuritoiminnan vaikutusten arviointi ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluissa,
- 3) kulttuurin ammattilaisten aseman selkiyttäminen ja vahvistaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä
- 4) kulttuuritoimintaan liittyvän vapaaehtoistoiminnan (erityiskohteena ikääntyneet) kehitys.

Pitkän aikavälin tavoitteena on löytää verkostolle pysyvä rahoitus ja näin ollen mahdollistaa verkoston laajeneminen myös muihin kaupunkeihin ja kuntiin.

Kansallinen verkosto -hanke tekee tiivistä yhteistyötä erityisesti seuraavien toimijoiden kanssa: 1) ArtsEqaul, 2) Taikusydän, 3) Armasfestivaali, 4) Lastenkulttuurikeskusten liitto sekä 5) Taiken läänintaiteilijat (erityisalueena taide ja hyvinvointi)

Hankkeen toimenpiteet ja tavoitteet rakentuvat 2000-luvulla kunnissa tehdyn kulttuurisen vanhustyön pohjalle. Pääteemat nivoutuvat toisiinsa ja nousevat:

- Suomen hallituksen kärkihankkeista:
 - osaaminen ja koulutus:
 - Kärkihanke 4: Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta / Toimenpide 2: Laajennetaan prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi
 - hyvinvointi ja terveys:
 - Kärkihanke 1: palvelut asiakaslähtöisiksi / Toimenpide 1: Uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessit – asiakas keskiöön
 - Kärkihanke 4: Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa
 - reformi 1: sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus
- laeista, mm.:
 - laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista, 28.12.2012/980
 - sosiaalihuoltolaki, 1301/2014
 - terveydenhuoltolaki, 1326/2010
- hankkeessa mukana olevien kaupunkien ja kuntien strategisista linjauksista,
- aiheeseen liittyvästä tutkimustiedosta ja
- käytännön työssä todetusta tarpeesta.

Verkostomalli ja hankehakemus on tehty yhteistyössä mukana olevien kuntien kesken.

Ks. myös liite 1: Hankematriisi

2. LÄHTÖKOHDAT JA TARVE

Fokus ikäihmisiin

Suomen väestö ikääntyy nopeinten Euroopan maista. Vuoteen 2060 mennessä eläkeikäisten määrä Suomessa lähes kaksinkertaistuu, eli määrä nousee nykyisestä noin 900 000:sta lähes 1,8 miljoonaan. Yli 85-vuotiaiden osuus väestöstä nousee ennusteen mukaan nykyisestä 108 000:sta 463 000:een. Ennusteen mukaan vuonna 2060 yli 65-vuotaiden osuus väestöstä tulee olemaan lähes 30 %. (Väestöennuste 2009–2060)

Kasvava ikääntyneiden määrä edellyttää, että nyt ja jatkossa kyseiseen väestöryhmään kiinnitetään erityistä huomiota. Tärkeää on myös huomioida, että ikäihmiset ovat hyvin heterogeeninen joukko. Toisin sanoen heidän palvelutarpeiden ja -toiveiden kirjo on moninainen, joka asettaa haasteita muillekin palveluita tuottaville tahoille kuin ainoastaan sosiaali- ja terveyssektorille. Käytännön kokemukset ovat myös osoittaneet, että ikäihmisten palveluiden kehittäminen vaatii omanlaista erityisosaamista. Ilman keskitettyä ja kohdennettua kehitystyötä tuotetut palvelut eivät saavuta ikäihmisiä, eivätkä kohtaa heidän tarpeitaan.

Kansallinen verkosto -hankkeen keskeisenä lähtökohtana on vanhuspalvelulaissakin esille nouseva ikäihmisten hyvän elämän edellytysten vahvistaminen. Hankkeessa nostetaan keskustelun ja kehitystyön keskiöön mielekkään, inhimillisen ja oman näköisen elämän varmistaminen ja tukeminen loppuun saakka. Tämä näkökulma ei ole vielä saanut ansaitsemaansa asemaa suomalaisessa ikääntyneiden hyvinvointiin ja palveluihin liittyvissä keskusteluissa ja kehitystyössä.

Fokus uudenlaisen sektorit ylittävään yhteistyöhön

Ikäihmisten arvokkaan ja merkityksellisen elämän varmistaminen sekä hyvinvoinnin ja toimijuuden tukeminen¹ on moniulotteinen haaste, johon mikään sektori tai toimija ei pysty yksinään vastaamaan. Tilannetta Suomessa vaikeuttaa entisestään ikääntyvän väestön nopeasti kasvava määrä ja vähenevät julkiset resurssit. Uudelle, innovatiiviselle ajattelulle sekä uudelle sektorit ylittävälle yhteistyölle on selkeä tarve.

Taiteen ja kulttuurin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudellinen yhdistäminen tarjoaa yhden mahdollisuuden vaihtoehdoiselle kehitystielle. Viime vuosien aikana onkin saatu lisääntyvästi tietoa niin tutkimusten ja käytännön kokemusten kautta taiteen ja kulttuurin moninaisista mahdollisuuksista sosiaali- ja terveyssektorilla niin (ikä)ihmisten hyvinvoinnin ja toimijuuden tukijana kuin sosiaali- ja terveyssektorin henkilökunnan työmenetelmien monipuolistajana ja työhyvinvoinnin vahvistajana.

Uudenlaisen sektorit ylittävän yhteistyön kautta 2010-luvulla on muun muassa kulttuurisektorilla:

¹ Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista, 2013.

- kehitetty ja parannettu kulttuuripalveluiden saavutettavuutta ja
 - luotu uudenlaisia sisältöjä kulttuuripalveluihin.
- Sosiaali- ja terveyssektorilla on puolestaan muun muassa:
- kehitetty uusia ikääntyneiden hyvinvointia ja toimintakykyä kuntouttavia ja tukevia palveluita,
 - kehitetty sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille uudenlaisia välineitä arjesta selviytymiseen ja asiakkaan kohtaamiseen,
 - kehitetty sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille uudenlaisia välineitä oman työhyvinvoinnin vahvistamiseen sekä
 - kehitetty omaishoitajille (ja muille omaisille) uudenlaisia välineitä arjesta selviytymiseen ja omaisen (esim. joilla on muistisairaus) kohtaamiseen.

Taiteen ja kulttuurin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudenlaiseen yhdistämiseen liittyvä kehitystyö on kuitenkin Suomessa vasta aluillaan – toisin kuin lasten ja nuorten sektorilla, jossa taide- ja kulttuurisektori on tehnyt poikkihallinnollista yhteistyötä kuntatasolla jo 1980-luvulta lähtien. Kehitystyötä kulttuurisen vanhustyön kentällä hankaloittavat erityisesti resurssien ja yhteistyön vähyyt.

Fokus hallinnon virtaviivaistamiseen

Viimeisten vuosien aikana Suomessa on ollut käynnissä lukuisia hankkeita, joissa on

- tutkittu taiteen ja kulttuurin erilaisia mahdollisuuksia ja vaikutuksia ikääntyneiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukena sekä
- pilotoitu taide- ja kulttuurilähtöisiä menetelmiä osana sosiaali- ja terveyssektorin palveluita.

Usein hankkeiden painopiste on ollut kulttuurikentällä ja palveluita tuottavissa toimijoissa eli taiteen ja kulttuurin ammattilaisissa.

Käytännön kokemukset ovat kuitenkin osoittaneet, ettei taide ja kulttuuri integroidu osaksi sosiaali- ja terveyssektorin toimintamalleja ilman sitä tukevien rakenteiden ja järjestelmien luomista. Sama koskee myös uudenlaista sektorit ylittävää yhteistyötä. Kuntatoimijoiden oman toiminnan kehitystyölle eli hallinnon ja toiminnan tukirakenteiden luomiselle ei ole kuitenkaan tällä hetkellä olemassa pysyviä yhteistyö- ja kehitysfoorumia tai -verkostoja. Hallintorakenteisiin liittyvä kehitystyö ei ole myöskään saanut ansaitsemaansa asemaa tällä hetkellä käydyssä yleisessä taiteesta hyvinvointia -keskustelussa.

Hallinnollisen näkökulman huomioimiselle lisäpontta antaa entisestään se, että Suomessa on valmisteilla suuri sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos. Siinä aikaisemmin kunnan toimialaan kuuluneet sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät suurempien itsehallintoalueiden vastuulle. Tämänhetkisten suunnitelmien mukaan uudistus tapahtuu vuonna 2019.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos on valtava ja siihen liittyy vielä lukuisia avoimia kysymyksiä. Yksi avoimista kysymyksistä on, miten jatkossa uusien itsehallintoalueiden ja muiden julkisten toimijoiden välinen yhteistyö organisoidaan. Suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden

monipuolinen turvaaminen vaatii myös tulevaisuudessa, että sosiaali- ja terveystalvet toimivat tiiviissä yhteistyössä eri yhteiskunnan toimijoiden kanssa. Tämä näkemys on vahvasti läsnä myös uudessa vanhustalvelulaissa.

Mutta mikä on kulttuurisen seniori- ja vanhustyön rooli tulevassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa? Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön lähtökohtiin kuuluu nimittäin perustavanlaatuisesti kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyskentän yhteistyö ja yhdessä tekeminen. Juuri se on ollut avain uudenlaisten menetelmien ja innovaatioiden syntyyn. Miten tämä yhdessä tekeminen turvataan myös jatkossa?

Kulttuuri ja taide ovat marginaalissa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa, mutta vaatii tulla myös huomioiduksi. Uusi kansallinen verkosto mahdollistaisi tämän keskustelun toteutumisen laaja-alaisesti ja monipuolisesti niin kunnallisella, alueellisella kuin kansallisella tasolla.

Fokus verkostomaiseen toimintamalliin

Kulttuurista seniori- ja vanhustyötä tehdään Suomessa jo monessa kunnassa, mutta kestävien ja laadukkaiden palvelujen suunnittelulle on vielä useita haasteita. Monet selvitykset (mm. Rakenteita ratkomassa 2014) ovat tuoneet esille, että kulttuuriseen seniori- ja vanhustyöhön liittyvät haasteet ovat eri kunnissa samat. Tällä hetkellä turhia resursseja kuluu tiedon ja yhteistyökumppaneiden etsintään sekä hyvien käytäntöjen innovointiin aina alusta. Tämä näkyy usein vielä voimakkaammin pienten kuntien kohdalla. Eri paikkakunnilla asuvat ikäihmiset eivät ole näin ollen tasa-arvoisessa asemassa. Kuntien välisen yhteistyön lisäämiselle on selkeä tarve.

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön voidaan katsoa kulkevan monin tavoin samoja polkuja kuin mitä lapsille suunnatun kulttuurityön edistämisessä on kuljettu. Eri alueiden välisen yhteistyön ja kansallisen keskustelu-olutuvuuden edistäminen ovat myös lastenkulttuuriin liittyvässä kehitystyössä olleet tärkeässä roolissa. Vuonna 2003 opetus- ja kulttuuriministeriön aloitteesta perustettiin lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalamppu. Verkostossa on tällä hetkellä mukana 17 eri lastenkulttuurikeskusta ympäri Suomea. Verkostolla on ollut tärkeä rooli toiminnan sisältöjen kehitystyössä sekä laadukkaan taidekasvatuksen alueellisessa saavutettavuudessa. Lisäksi verkoston tehtävänä on ollut vahvistaa lastenkulttuurinäkökulman asemaa yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Verkostomainen toimintatapa sopii hyvin kuntien välisen yhteistyön vahvistamiseen. Kansallinen verkosto -hankkeessa mukana olevat kunnat ovat erilaisia niin kooltaan kuin rakenteiltaan, ja niissä tehtävä kulttuurinen seniori- ja vanhustyö eri kehitysvaiheissa. Vaikka verkoston tavoitteena on kehittää yhteisiä tapoja muun muassa käyttää käsitteitä, mitata vaikuttavuutta ja kehittää erilaisia indikaattoreita, niin verkostomainen toimintatapa mahdollistaa kuitenkin eri alueiden erityispiirteiden säilyttämisen. Koska verkostolle on valittu vuosille 2016–2018 neljä eri pääkehitysteemaa, se mahdollistaa myös, että eri kehitysvaiheissa olevat kunnat hyötyvät kaikki verkostossa mukanaolosta.

Kuvat: Niklas Sandström, 2010.

3. MITEN TÄHÄN ON TULTU: KULTTUURINEN VANHUSTYÖ 2000-LUVULLA

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käsite ja toimiala

Niin kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käsite kuin koko toimiala ovat uusia. Kulttuurisesta seniori- ja vanhustyöstä on ryhdytty laajemmin puhumaan vasta 2010-luvulla – siitä huolimatta, että erilaista virkistys- ja kulttuuritoimintaa on tarjottu esimerkiksi vanhainkodeissa ja palveluasumisen yksiköissä jo vuosikymmeniä. Alan nuoruuden vuoksi katsantokantoja sekä lähestymistapoja on useita ja niihin liittyy toisinaan myös vielä monitulkintaisuutta.

Useimmiten kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käsite liitetään ikäihmisten kulttuurioikeuksien vahvistamiseen ja kulttuuripalveluiden kehittämiseen. Käsite on enemminkin näkökulma, toiminnan läpäisevä teema kuin erillinen sektori. Kulttuurista seniori- ja vanhustyötä voidaan lähestyä esimerkiksi eri toimijoiden näkökulmista, esimerkiksi ikäihmisten, vanhustyön ammattilaisten tai taiteen ammattilaisten näkökulmista.

Keskeisenä lähtökohtana kulttuurisessa seniori- ja vanhustyössä on se, että kaikki ihmiset ovat luovia. Luovuus ja tarve itseilmaisuun on kaikille ihmisille synnynnäistä, erottamaton osa identiteettiä sekä luontainen tapa toimia. Luovuuden keinoin ihminen ymmärtää ympäristöään, näkemäänsä ja kokemaansa sekä omaa paikkaansa suhteessa niihin. Näin luovuus, itseilmaisuus ja kulttuuri kytkeytyvät vahvasti hyvinvoinnin kokemukseen.

Analysoitaessa kulttuurista seniori- ja vanhustyötä erityisesti ikäihmisen tai vanhustyön ammattilaisen näkökulmasta kulttuurin käsite ymmärretään hyvin laajasti. Se käsittää kaiken inhimillisen toiminnan arvoineen ja traditioineen.

Ikäihmisten näkökulmasta katsottuna kulttuurisessa seniori- ja vanhustyössä keskeisessä asemassa on ikäihmisten kulttuurioikeuksien toteutumisen varmistaminen (YK:n ihmisoikeusjulistus). Myös ikäihmisillä tulee olla tasavertainen mahdollisuus kulttuurin nauttimiseen ja tekemiseen oli heidän fyysinen kuntonsa tai asumispaikkansa mikä tahansa.

Lisäksi kulttuurisessa seniori- ja vanhustyössä on keskeistä, että siinä pyritään vahvistamaan kulttuurin ja taiteen keinoin ikäihmisten hyvinvointia ja toimijuutta. Tutkimukset ja käytännön kokemukset ovat todistaneet, että näin myös tapahtuu. Mielimusiikin kuuntelun on todistettu muun muassa uusimmissa neuropsykologisissa tutkimuksissa jopa vahvistavan muistisairaana muistitoimintoja sekä vahvistavan elämänlaatua, motoriikkaa ja vähentävän kivunkokemista. Luovista menetelmistä voi löytyä avain myös esimerkiksi muistisairaille uudenlaiseen itseilmaisuun ja kommunikaatioon muiden ihmisten kanssa.

Käytännön kokemukset ja tutkimukset todistavat myös, että kaikki *vanhustyön ammattilaiset* voivat halutessaan ja oman osaamisensa puitteissa hyödyntää luovia menetelmiä omassa työssään. Kyse on arjen pienistä valinnoista ja työvälaineistä, tavasta olla ja kohdata ihminen. Viime vuosien aikana monissa kunnissa sosiaali- ja terveysviraston henkilökunnan

täydennyskoulutuksissa vanhustyön ammattilaiset ovat saaneet uusia välineitä kohdata ja olla vuorovaikutuksessa ikäihmisten kanssa. Koulutuksista on saanut myös välineitä siihen, miten arjesta saattaa selviytyä helpommin: aggressiivisen asukkaan voi saada rauhoittumaan esimerkiksi hyräilyn ja musiikin keinoin. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että luovien menetelmien sisällyttäminen vanhustyön arkeen parantaa henkilökunnan työhyvinvointia.

Kuvio 1. Kulttuurisen vanhustyön täsmennykset

Taiteen ja kulttuurin ammattilaisilla voi olla moninaisia rooleja niin sosiaali- ja terveyssektorilla yleensä kuin ikäihmisten kulttuurioikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Taiteilija voi toimia "perinteisessä" ammattitaiteilijan roolissa, jolloin hän "tuo" taideteoksen, esimerkiksi musiikki- tai teatteriesityksen, hoivakotiin. Taiteilija voi myös hakea inspiraatiota omaan taiteelliseen ilmaisuunsa tai taideteoksensa tekoon ikäihmisten parista. Viime aikoina esimerkiksi muistisairautta käsitteleviä teatteriesityksiä ja elokuvia on valmistunut lukuisia. Edellä mainituissa tapauksissa taide on vahvasti autonomisessa, itsearvoisessa asemassa.

Taiteen ammattilainen voi toimia myös taidekasvattajan tai taidepedagogin roolissa, jolloin hän toimii esimerkiksi ikääntyneen itseilmaisuprosessin mahdollistajana ja rinnallakulkijana.

Kun kulttuurista seniori- ja vanhustyötä lähestytään taiteen ja kulttuurin ammattilaisten näkökulmasta kentälle astuvat vahvemmin laadun ja asiantuntijuuden käsitteet. Tällä hetkellä pohditaankin laajasti taiteen ammattilaisten eri rooleja ja näihin rooleihin liittyviä laadun ja asiantuntijuuden käsitteitä. Keskeisellä sijalla on myös keskustelu rahoituksesta: Miten mahdollistetaan taiteen ammattilaisten pitkäjänteinen työskentely sosiaali- ja terveyssektorilla?

Kunnat kulttuurista seniori- ja vanhustyötä kehittämässä

Taiteen edistämiskeskus ja tutkija Anna-Mari Rosenlöf kartoittivat vuonna 2014 kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja Suomessa. Yhtenä tuloksena syntyi kattava Rakenteita ratkomassa -selvitys eri kaupunkien, kuntien ja muiden toimijoiden toiminnasta kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kentällä. Kaikki 13 kuntaa, jotka ovat nyt mukana Kansallinen verkosto -hankkeessa, ja niissä tehty kulttuurinen seniori- ja vanhustyö on esiteltynä kyseissä selvityksessä.

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytännöt ja toimintamallit verkostokunnissa: ks. lisää Rakenteita ratkomassa -selvitys: https://is-suu.com/rakenteitaratkomassa/docs/rakenteitaratkomassa_2ee04e26e63a58

Orastavaa yhteistyötä – idea kansallisesta verkostosta vahvistuu

Kunnat ovat ryhtyneet kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kentällä 2010-luvun alkupuolella lisäämään yhteistyötä erityisesti eri hankkeiden kautta. Esimerkiksi ESR-rahoitteisessa Osaattori-hankkeessa (2011–2013) yhteistyötä tekivät Jyväskylän, Turun, Lahden ja Helsingin kaupungit. Toteutuneet hankkeet ovat osoittaneet selkeästi kuntayhteistyön synergiaedut. Hankkeiden päätyttyä säännöllinen yhteydenpito on kuitenkin vähentynyt aina selkeästi. Systemaattiselle yhteistyölle ei ole ollut tukirakenteita, resursseja eikä aikaa.

2010-luvulla muutamat kunnat ovat myös kutsuneet koolle muita kunta-toimijoita tiedonvaihtoon ja hyvien käytäntöjen jakamiseen. Näitä tapauksia on ollut keskimäärin kerran vuodessa. Tapaamisissa mukana olleet kunnat ovat vaihdelleet vuosittain, keskimäärin kokouksissa ollut mukana 5-7 eri kunnan edustajaa.

Vuonna 2014 syntyi idea kansallisen kuntaverkoston perustamisesta kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kentälle. Tuolloin järjestettiin aiheen tiimoilta ensimmäinen yhteistyötapaaminen. Verkoston perustamiselle koettiin jo silloin olevan selkeä tarve.

Vuodenvaihteessa 2015–2016 verkoston perustaminen aktivoitui uudelleen. 13 kunnan kesken tehtiin yhteinen päätös avustuksen hakemisesta kansallisen verkoston perustamiselle. Verkoston tiimoilta järjestettiin yhden päivän kestänyt työpaja, jossa yhdessä sovittiin verkoston toimintamallista ja verkoston pääteemoista. Helsingin kaupungin edustaja on vastannut hankehakemuksen kirjoittamisesta, mutta kaikilla kunnilla on alusta asti ollut mahdollisuus kommentoida sitä ja vaikuttaa sen sisältöihin.

Verkostolle perustettiin syksyllä 2015 oma sähköinen työtila informaation jakamiseen ja esimerkiksi hankehakemuksen yhteiseen valmisteluun. Lisäksi verkostolle on perustettu oma Facebook-sivusto (sivusto on vielä toistaiseksi ns. suljettu ryhmä):

<https://www.facebook.com/groups/963894393658832/>

4. KANSALLISEN KULTTUURISEN SENIORI- JA VANHUSTYÖN VERKOSTON RAKENNE JA TOIMINTAMALLI

Verkostokunnat

Kansallisen kulttuurisen seniori- ja vanhustyön verkoston runkona toimivat kunnat. Kansallinen verkosto -hankkeen ensimmäisessä vaiheessa eli vuosien 2016–2018 aikana verkostossa on mukana 13 kuntaa. Kaikissa hankkeessa mukana olevissa kunnissa on jo useamman vuoden ajan edistetty kulttuurista seniori- ja vanhustyötä. Lisäksi kunnat on valittu hankkeeseen mukaan niin, että kaikki viisi tällä hetkellä tiedossa olevaa niin sanottua sote-aluetta ja mahdollisimman moni tulevista maakuntatason itsehallintoalueista tulee verkostossa jo nyt edustetuksi.

Lähtökohtana on, että verkostoon otetaan seuraavan kerran uusia kuntia mukaan hankkeen ensimmäisen vaiheen päätyttyä eli vuoden 2018 syksyllä. Jos hankkeen aikana ilmenee kuitenkin verkostoyhteistyöstä kiinnostuneita kuntia erityisesti niiltä maakuntahallintoalueilta, jotka eivät ole verkostossa vielä edustettuina, uusien jäsenten lisääminen verkostoon käsitellään tapauskohtaisesti niin sanotuissa pääverkostokokouksissa.

Kuvio 2. Kansallisen kulttuurisen seniori- ja vanhustyön verkostokunnat 2016–2018

Verkoston kärkiteemat vuosille 2016–2018

Kansallisen verkoston tehtävänä on toimia foorumina ja alustana hallinnollisten tukirakenteiden kehitystyölle, uudenlaisten toimintamallien innovoinnille ja juurruttamiselle sekä eri toimijoiden väliselle yhteistyölle ja tiedonvälitykselle kulttuurisen vanhustyön kentällä.

Jokaisessa verkostossa mukana olevassa kunnassa edistetään jo nyt niin sanottuna perustoimintana omalle kunnalle tärkeitä teemoja kulttuurisen seniori- ja vanhustyön alalla.

Tämän lisäksi verkostolle on valittu neljä yhteistä kärkiteemaa hankkeen ajaksi. Hankkeen pääteemat ovat syntyneet verkostokuntien edustajille toteutetun työpajan tuloksena (helmikuu 2016). Lisäksi pääteemojen valinnassa huomioitiin erityisesti kuntatoimijoiden rooli kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kehityskentällä sekä muiden hankkeiden (ArtsEqual, Taikusydän jne.) ja toimijoiden (koulutussektori jne.) toimialueet ja vastuut.

Vuosien 2016–2018 pääteemat ovat:

A. Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön hallintomallit ja -muodot:

Keskeisessä roolissa taiteen, kulttuurin ja luovuuden integroinnissa osaksi sosiaali- ja terveysalan toimintaa ovat erilaiset hallinto- ja yhteistyömallit. Monissa verkostohankkeen kunnissa onkin jo olemassa kuntatasolla kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteinen kulttuurisen seniori- ja vanhustyön yhteistyöfoorumi. Muutamissa kunnissa yhteistyöfoorumeissa on myös mukana muita toimijoita, kuten kolmannen ja koulutussektorin edustajia. Yhteistyöryhmien tehtävänä on useimmiten koordinoita kulttuuriseen vanhustyöhön liittyvää kehitystyötä sekä vahvistaa tiedonkulkua ja yhteistoimintaa eri toimijoiden ja sektoreiden välillä.

Uudet sote-alueet ja maakuntahallintotasot tulevat vaikuttamaan myös kulttuurisen seniori- ja vanhustyön alalla tehtävään (yhteis)työhön. On tärkeää lähteä jo nyt analysoimaan mahdollisia hallintorakenteita, järjestelmiä ja prosesseja edellä mainittuihin uudistuksiin liittyen kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kentällä.

Hallintorakenteisiin liittyvän alatyöryhmän (ks. lisää alatyöryhmistä s. 18) tehtävänä on mm.:

- kartoitetaan eri kunnissa jo olemassa olevat ns. hallintomallit ja -muodot yhteistyölle (hyvät käytännöt, kipukohdat)
- luodaan "malli(t)" toimivasta yhteistyöstä, koordinoinnista. Mallissa huomioidaan tulevat sosiaali- ja terveys- sekä maakuntahallintouudistukset
- luodaan keskusteluyhteys sote- ja maakuntahallintouudistuksista vastaaviin tahoihin sekä pyritään vaikuttamaan, että uudistuksissa huomioidaan myös kulttuuriseen seniori- ja vanhustyöhön liittyviä teemoja
- kansallinen taso: miten kunta-, maakunta- ja sote-tason hallintorakenteen nivoutuvat yhteen kansallisella tasolla?
- yksi kaiken läpäisevä teema, jota analysoidaan samalla, on toiminnan rahoitus

- tehdään yhteistyötä erityisesti 1) ministeriöiden, 2) kuntaliiton ja 3) taiteen edistämiskeskuksen läänintaiteilijoiden (erityisalu-eena taide ja hyvinvointi) kanssa

B. Kulttuuriin liittyvä kirjaaminen ja kulttuuritoiminnan vaikutusten arviointi ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluissa

Sosiaali- ja terveyspalveluissa keskeisessä roolissa on palveluihin ja hoitoon liittyvä dokumentointi eli niin sanottu kirjaaminen. Oikeanlaisen dokumentoinnin tehtävänä on antaa niin oikeusturvaa henkilökunnalle kuin varmistaa asiakkaalle oikeanlaisen palvelun ja hoidon saanti, turvata hoidon joustava eteneminen sekä lisätä asiakkaan asiakas/potilasturvallisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon dokumentoinnista määritellään eri laeissa ja säädöksissä.

Ikääntyneiden kohdalla sosiaali- ja terveysalan palveluissa keskeisessä asemassa on lakisääteinen palvelu-, hoito-, kuntoutus- (tms.) suunnitelma. Siihen sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kirjaavat yhteistyössä asiakkaan kanssa mm.:

- asiakkaan tarvitsemat palvelut/ tarvitseman hoidon,
- hoidon/palveluiden sisällöt ja toiminnan arvioidun keston sekä
- uudelleenarvioinnin ajankohdat.

Näin ollen hoito- ja palvelusuunnitelmat ohjaavat koko vanhustyöprosessia ja niiden rooli myös kulttuuritoiminnan integroinnissa on keskeinen.

Tällä hetkellä kulttuuritoimintaan liittyvä kirjaaminen ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluissa on hyvin vähäistä. Vain muutamissa kunnissa asiakkaan kulttuuriset tarpeet huomioidaan ikääntyneiden hoito- ja palvelusuunnitelmissa. Lisäksi kulttuuritoimintaan liittyvä seuranta, arviointi ja vaikuttavuuden mittaaminen on lähes olematonta. Tämä on yksi tärkeä syy siihen, miksei kulttuuritoiminta ole saavuttanut virallista asemaa niin vanhushuoltopalveluissa kuin sosiaali- ja terveyspalveluissa yleensä.

Kansallinen verkosto -hankkeessa kirjaamista analysoidaan myös laajemmalla mittakaavalla, kuntatasolla. Hyvinvoinnin edistämisen katsotaan tällä hetkellä olevan kunnan perustehtävä. Vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki velvoittaa kuntia laatimaan kerran valtuustokaudessa kuntalaisten hyvinvointia laajemmin kuvaavan hyvinvointikertomuksen. Hyvinvointikertomus annetaan tiedoksi kaupunginvaltuustolle. Kansallinen verkosto -hankkeessa tehdään yhteistyötä kuntien hyvinvointikertomustyöstä vastaavien toimijoiden kanssa. Tavoitteena on vaikuttaa hyvinvointikertomusten indikaattoreihin ikäihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta.

Kirjaamiseen liittyvän alatyöryhmän tehtävänä on mm.:

- mikrotaso:
 - asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelma: miten asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmiin saadaan integroitua myös kulttuuri? Kartoitetaan olemassa olevat käytänteet (hyvät käytännöt ja kipukohdat)

- miten edistetään sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävän kulttuuritoiminnan dokumentointia, seurantaa ja vaikuttavuuden arviointia? Mitkä ovat toiminnan arvioinnin ja vaikuttavuuden mittarit?
- makrotaso: kuntien hyvinvointikertomukset (terveydenhuoltolaki (1326/2010, § 12)
 - edistetään kulttuuritoiminnan huomioimista kuntien hyvinvointikertomuksissa
- tehdään yhteistyötä erityisesti ArtsEqual-hankkeen ja THL:n (kuntien hyvinvointikertomukset) kanssa

C. Kulttuurin ammattilaisten aseman selkiyttäminen ja vahvistaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa

Toisin kuin usein ajatellaan, sosiaali- ja terveyssektorilla vanhustyössä toimii jo nyt eri rooleissa kulttuurin ja taiteen ammattilaisia. Esimerkiksi virike-, virkistystoiminnan-, kulttuuriohjaajat ovat jo vuosikymmenien ajan vahvistaneet ikääntyneiden hyvinvointia ja toimintakykyä kulttuurin keinoin erilaisissa vanhainkodeissa ja palvelutaloissa. Nämä toimijat ovat kuitenkin unohdettu lähes tyystin taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyvissä keskusteluissa ja kehitystyössä.

Haasteen tuo kuitenkin se, että virike-, virkistystoiminnan-, kulttuuriohjaajien roolit, toimenkuvat ja toimintamallit vaihtelevat hyvin paljon niin eri kunnissa kuin kuntien sisällä eri palveluyksiköissä. Lisäksi heidän asemansa yleensä sosiaali- ja terveyspalveluissa on hyvin epävarma. Asemaa heikentää entisestään se, että viime vuosien aikana virkistys- ja kulttuuriohjaajien toimeen kouluttavat koulutuslinjat (esimerkiksi ohjaustoiminnan artenomi) on lopetettu. Tällä hetkellä ei siis mikään koulutuskonaisuus valmista suoraan virkistys- tai kulttuuritoiminnan ohjaajan tehtäviin. Tämä on johtanut siihen, että monia virkistys/kulttuuriohjaajan toimia on lopetettu tai niihin on palkattu sosionomeja.

Näin ollen kestävän kehityksen kannalta on tärkeää, että nämä virike-, kulttuuriohjaajat saavat virallisen aseman osana sosiaali- ja terveyspalveluita sekä, että heidän nimikkeistö ja toimenkuvat yhtenäistetään. Lisäksi on oleellista yhteistyössä koulutussektorin kanssa analysoida kyseiseen työhön johtavaa tutkintopolkua.

Viimeisten vuosien aikana kuntiin on myös lisääntyvässä määrin perustettu ikääntyneiden kulttuuripalveluihin erikoistuneiden tuottajien tai suunnittelijoiden toimia. Usein he työskentelevät virallisesti kulttuuripalveluiden alaisuudessa, mutta työhön sisältyy tiivis yhteistyö sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa. Näiden toimenkuvien määrä, työn sisältö ja muotoja ei ole kuitenkaan koskaan kartoitettu tarkemmin.

Kulttuurin asiantuntijat -alatyöryhmän tehtävänä on mm.:

- kartoitetaan virkistys- ja kulttuuritoiminnan alueella toimivien ohjaajien työnkuvat, määrä jne. verkostokunnissa
- tehdään yhteistyötä koulutussektorin, kuntaliiton jne. kanssa ohjaajien aseman vahvistamiseksi sosiaali- ja terveysalalla
- kartoitetaan ikääntyneiden kulttuuripalveluihin erikoistuneiden tuottajien ja suunnittelijoiden määrä, työnkuvat ja -sisällöt

- tehdään yhteistyötä erityisesti 1) ArtsEqual-hankkeen, 2) kuntaliiton, 3) koulutussektorin sekä 4) ohjaustoiminnan artemien OTA ry:n kanssa

D. Kulttuuritoimintaan liittyvän vapaaehtoistoiminnan (erityiskohteena ikääntyneet) kehitys

Viime vuosien aikana monissa kunnissa on ryhdytty koordinoimaan kulttuurin liittyvää vapaaehtoistoimintaa. Jyväskylän taidemuseossa vuonna 2007 kehitetty kulttuurisen vapaaehtoistyön kulttuuriluotsi-toimintamalli on levinnyt laajalle valtakunnallisesti.

Kulttuurinen vapaaehtoistoiminta on monille siihen osallistuville toimijoille mielekäs vaihtoehto perinteiselle sosiaalialan vapaaehtoistoiminnalle. Monet kulttuuriseen vapaaehtoistoimintaan osallistuvista henkilöistä tai sen kohteena olevan toiminnan asiakkaista ovat ikäihmisiä. Kunnat koetaan luotettaviksi, arvovapaiksi ja neutraaleiksi vapaaehtoistoiminnan järjestäjiksi. Vapaaehtoistoiminta on yksi kasvava toimintamuoto kuntalaisdemokratian vahvistamiseen ja osallisuuden lisäämiseen.

Vapaaehtoistoimijoiden kenttä on valtakunnallisesti hajanainen. Hanke tukee osaltaan tämän osa-alueen verkostotyöskentelyn kehittämistä ja tämän osa-alueen merkittävyyden lisääntymistä kuntien toiminnassa.

Vapaaehtoistoiminta-alatyöryhmän tehtävänä on mm.:

- kartoitetaan kulttuuri ja vapaaehtoistoiminnan hallinnollinen ja rakenteellinen organisoituminen kunnissa
- kotihoitoon ja omaishoitoon liittyvän kulttuurisen vapaaehtoistoiminnan kehittäminen/mallintaminen
- yhteistyömallien kartoittaminen kolmannen sektorinvapaaehtoistoimijoiden kanssa

Verkoston toimielimet

1. Pääyhteistyökokoukset:

Verkoston toiminta perustuu erityisesti tapaamisiin, yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon. Verkoston niin sanottuja pääyhteistyökokouksia järjestetään (kesto 1-2 pv):

- vuonna 2016 kaksi: Helsingissä ja Jyväskylässä
- vuonna 2017 kolme: Tampereella, Oulussa ja Vantaalla
- vuonna 2018 kaksi: Turussa ja Helsingissä

Pääverkostotapaamisissa käsitellään verkoston yhteisiä asioita. Lisäksi tapaamisissa kunnat voivat esitellä omaa toimintaansa kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kentällä (erityisesti se paikkakunta, jossa kokous järjestetään). Pääyhteistyökokousten järjestämisestä vastaa verkostokoordinaattori.

dinaattori, mutta hän tekee tiiviistä yhteistyötä tapaamisten suunnittelussa ja toteutuksessa paikallisten kuntatoimijoiden kanssa (erityisesti ne paikkakunnat, joissa kokous järjestetään).

Pääyhteistyökokoukset ovat useimmiten kaksipäiväisiä ja ne pyritään toteuttamaan yhteistyönä jonkin muun toimijan kanssa. Esimerkiksi alustavasti on jo sovittu, että verkoston ensimmäinen pääyhteistyökokous järjestetään syyskuussa Helsingissä ArtsEqaul-hankkeen kanssa. Muita yhteistyökumppaneita kokousten järjestämisessä ovat mm. Taikusydänhanke, ARMAS-festivaali ja Lastenkulttuuriverkoston liitto.

2. Alatyöryhmät:

Hankkeen neljää edellä mainittua pääteemaa edistetään erityisesti niin sanotuissa alatyöryhmissä, jotka kokoontuvat ja pitävät yhteyttä pääyhteistyökokousten välillä. Alatyöryhmien vetäjiksi on valittu 1-3 eri kuntaa (ks. lisää alla). Verkostokoordinaattori toimii tiiviisti heidän tukenaan. Vastuukunnat kutsuvat koolle työryhmät ja yhdessä verkostokoordinaattorin kanssa vastaavat, että pääteemojen kehitystyö etenee ja, että pääyhteistyökokouksiin tarvittava materiaali jne. valmistuu ajallaan. Jokainen verkostossa mukana oleva kunta asettaa edustajan ainakin yhteen alatyöryhmään. Alatyöryhmät tekevät laajasti yhteistyötä muiden alan toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa. Alatyöryhmät kokoontuvat tarpeen mukaan (esim. 1-3 kertaa pääkokousten välillä). Tapaamiset voivat olla myös esimerkiksi ns. sähköisiä kokouksia. Toiminnan alkajaisiksi työryhmät tekevät tarkemman toimintasuunnitelman, joka sisältää vuositavoitteet. Alatyöryhmät raportoivat toimenpiteiden etenemisestä pääyhteistyökokouksille.

Alatyöryhmien alustavat vastuu- ja jäsenkunnat:

A. Hallintomallit:

- Vastuukunnat: Tampere, Vaasa, Seinäjoki
- Jäsenet: Pukkila, Vantaa, Oulu, Helsinki, Kouvola, Espoo, Kuopio, Jyväskylä, Rovaniemi

B. Kirjaaminen ja toiminnan vaikutusten arviointi

- Vastuukunnat: Helsinki, Vaasa, Tampere
- Jäsenet: Kuopio, Oulu, Kouvola, Kuopio, Rovaniemi

C. Kulttuurin ammattilaiset ja asiantuntijat vanhustyössä

- Vastuukunnat: Helsinki
- Jäsenet: Seinäjoki, Vaasa, Turku, Jyväskylä

D. Kulttuuriin liittyvä vapaaehtoistoiminta

- Vastuukunnat: Seinäjoki, Turku, Oulu
- Jäsenet: Vantaa, Pukkila, Tampere, Vaasa, Helsinki, Espoo, Jyväskylä, Rovaniemi

3. Verkostokoordinaattori:

Verkostolla on oma verkostokoordinaattori (100 % työaika), joka toimii päätoteuttajan eli Helsingin kulttuurikeskuksen alaisuudessa. Verkostokoordinaattori:

A. Koordinoi Kansallinen verkosto -hanketta:

- Hankkeen koordinointi, vastuu aikataulusta ja budjetista
- Verkoston pääyhteistyökokousten päävalmistelija ja sihteeri
- On eri alatyöryhmien tukena toiminnan kehittämisessä

B. Ylläpitää verkoston toimintaa elävänä:

- Kokoaa yhteen verkostomallin kehittämiseen osallistuvat toimijat
- Levittää tietoa ja hyviä käytäntöjä

C. Toimii asiantuntijana ja tekee yhteistyötä ulkopuolisten toimijoiden kanssa:

- Toimii kulttuurisen seniori- ja vanhustyön asiantuntijana niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla: esim. kansainvälinen yhteistyö, ministeriöt, muut verkostot
- Sparraa kuntien kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kehittämisessä ja hankkeissa jne.

D. Toteuttaa hankkeen viestintää:

- Suunnittelee verkoston viestintäsuunnitelman yhteistyössä kuntien edustajien kanssa
- Verkoston nettisivujen suunnittelu ja rakentaminen
- Vastaa sosiaalisen median kautta tapahtuvasta tiedotuksesta
- Toimittaa verkoston uutiskirjeen

Verkostokuntien roolit ja velvollisuudet

Muut henkilöresurssit:

Verkostoon mukaan tuleva kunta valitsee yhden ns. yhteyshenkilön niin kulttuurin toimialalta kuin sosiaali- ja terveystoimesta. Yhteyshenkilöä voi vaihtaa hankkeen aikana, mutta siitä tulee ilmoittaa etukäteen verkostokoordinaattorille. Yhteyshenkilöiden tehtävät:

- osallistuvat verkoston kehittämiseen, edistävät verkoston pääta-voitteiden saavuttamista ja osallistuvat verkoston yhteistapaamiin
- toimivat verkostokoordinaattorin ja oman kunnan välillä ns. yhteyshenkilönä
- välittävät omille yhteistyökumppaneilleen, kaupungin/kunnan johdolle tietoa verkoston kuulumisista jne.
- järjestävät (tarvittaessa) alueella kansallisen koordinaattorin kanssa kokouksia ja seminaareja (tämä koskee esim. niitä kuntia,

joissa järjestetään pääyhteistyökokous)

Yhteyshenkilön lisäksi jokaisesta kunnasta voi olla verkoston alatyöryhmissä jne. mukana muitakin kunnan työntekijöitä. Esim. Helsingin kulttuuripuolen yhteyshenkilönä toimii vanhustyön kulttuurisuunnittelija, mutta kulttuuri ja vapaaehtoistoiminta -alatyöryhmän toimintaan tulee osallistumaan kulttuurikeskuksen kulttuurikaveri-koordinaattori. Tärkeää on, että kunnan yhteyshenkilöt ovat tietoisia siitä, kuka kunnan edustajista on verkoston toiminnassa mukana.

Talous:

Verkostoon mukaan tuleva kunta (niin kulttuuri- kuin sosiaali- ja terveystoimi) sitoutuu noudattamaan hankesuunnitelmassa olevaa budjettia (ks. lisää kohta 8. Budjetti s. 29).

Sekä hankkeen hallinnoija (Helsingin kulttuurikeskus) että jokainen verkostokumppani/osatoteuttaja perustaa kirjanpitoonsa oman kustannuspaikan hankkeelle. Hankkeen hyväksyttäviä kustannuksia ovat ne todelliset ja toteutuneet kustannukset, jotka ovat välttämättömiä hankkeelle, jotka voidaan näyttää toteen ja jotka ovat aiheutuneet hankkeen toteutusaikana. Osatoteuttaja on velvollinen pyydettäessä esittämään maksuihin liittyvät tositteet ja maksujen perusteet.

Omapastuuosuuteen hyväksytyjä kuluja:

- Työtunnit, joita kunnan työntekijät käyttävät verkostotoimintaan
- Matkakulut, jotka liittyvät verkoston toimintaan
- Kokouskulut (tilavuokrat, tarjoilut, asiantuntijapalkkiot)
- Tilakulut
- Asiantuntijakulut (hankkeen pääteemoihin liittyvät)

Muista omavastuuosuuksiin sisällytettävistä kuluista sovitaan erikseen verkostokoordinaattorin kanssa

Jokainen verkostokumppani/osatoteuttaja sitoutuu myös kustantamaan verkostokoordinaattorin yhden vierailumatkan omaan kuntaan.

Jokainen verkostokumppani/osatoteuttaja raportoi verkostokoordinaattorille tammikuussa 2017, tammikuussa 2018 ja elokuussa 2018 omavastuuosuuksien toteutumisesta (allekirjoitettu kirjanpito-ote).

Helsingin kulttuurikeskus/ verkostokoordinaattori vastaa hankkeen kulujen koonnista ja lähettää lopullisen tiedot rahoittajalle.

Mikäli hankkeessa mukana olevien kuntien määrää muutetaan, tarkistetaan vastaavasti sopijaosapuolten kustannusarvioita ja rahoitusosuuksia.

Sisäinen ja ulkoinen viestintä

Nettisivut:

- Kootaan jo olemassa oleva kulttuuriseen seniori- ja vanhus-työn liittyvä aineisto
- Kootaan uusi aineisto: ajankohtaiset uutiset, hankkeet, tutkimukset, seminaarit, työtarjoukset jne.
- Otetaan mallia esim. Age of Creativity -sivustosta: <http://www.ageofcreativity.co.uk/>
- Analysoidaan, voisiko sivusto toimia esim. Innokylän-alustan sisällä, <https://www.innokyla.fi/>

Sosiaalinen media:

- Kansalliselle verkostolle rakennetaan tarpeen mukaan oma Facebook, Instagram ja Twitter -tili

Uutiskirje:

- Luodaan verkostolle oma uutiskirje-malli: uutiskirjeen vastaanottajina voivat olla kaikki kulttuurisesta vanhustyöstä kiinnostuneet – näin verkoston uutiset leviävät myös verkostotoimijoiden ulkopuolelle
- Yhtenä vaihtoehtona: yksi kansallinen uutiskirje, jossa myös aluekohtaisia uutisia. Ilmestyy 6-8 kertaa vuodessa. Mallia otetaan Helsingin Troppi-uutiskirjeestä, jolla on jo yli 600 vastaanottajaa ja joka on toiminut hyvin.

Seminaarit ja koulutukset:

- Toteutetaan kansallisen verkoston eri alueilla tarpeiden mukaan

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Vaikka kansallisen verkoston rungon luovat kunnat, verkosto tekee tiivistä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Esimerkiksi alatyöryhmiin voi kuulua myös muitakin asiantuntijoita kuin kunnan työntekijöitä.

Eryteisesti verkostohanke tekee yhteistyötä:

- 1) Tutkimusyhteistyö: ArtsEqual-hanke, <http://www.artsequal.fi/>

ArtsEqual-hankkeen toimijoiden kanssa on jo sovittu seuraavasta yhteistyöstä: 1) syyskuussa kansallinen verkosto -hankkeen ensimmäinen pääyhteistyökokous järjestetään yhteistyössä ArtsEqual-hankkeen kanssa, 2) ArtsEqual-hankkeen tutkijat ovat mukana Kansallinen verkosto -hankkeen alatyöryhmissä (erityisesti alatyöryhmä B) kulttuuriin liittyvä kirjaaminen ja C) kulttuurin ammattilaiset)

- 2) Tiedotusyhteistyö: Taikusydän, <http://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hae-projekteja/taikusydän-taiteen-hyvinvointi-vaikutusten-yhteysp/>

Taikusydän -hankkeen kanssa yhteistyöstä on puhuttu erityisesti tiedotukseen ja sähköiseen portaaliin liittyen. Lisäksi vuonna 2017 Turussa järjestettävä Kansallinen verkosto -hankkeen pääyhteistyökokous järjestetään yhteistyössä Taikusydämen kanssa

- 3) Palvelukehitysyhteistyö: ARMAS-festivaali

Armas on valtakunnallinen, lokakuussa järjestettävä kaksiviikkoinen festivaali. Armas-festivaali yhdistää ennakkoluulottomasti ja sektorirajat ylittäen vanhustyön järjestöjä, kunta-alan toimijoita, taiteilijoita, taidealan toimijoita sekä taidelaitoksia. Festivaali rakentuu kolmen pilarin varaan: 1) Ikääntyvät taiteilijat ja ikääntymisen teemat taiteessa, 2) Taiteen ammatillaiset sosiaali- ja terveyssektorilla ja 3) Ikäihmiset taiteen ja kulttuurin kokijoina ja tekijöinä. ARMAS -festivaalia koordinoi Lasipalatsin Mediakeskus. ARMAS järjestetään ensimmäisen kerran Suomen itsenäisyyden juhluvuonna 2017 ja se on osa Suomen itsenäisyyden juhluvuoden virallista ohjelmaa.

Suurin osa Kansallinen verkosto -hankkeen kunnista on jo mukana ARMAS-festivaalissa. ARMAS-festivaali toimii myös verkostokunnille loistavana alustana kehittää uudenlaisia kulttuuripalveluita ikääntyneille.

Vuoden 2017 kolmas pääyhteistyökokous järjestetään Vantaalla ARMAS-festivaalin yhteydessä ja yhteistyössä.

- 4) Verkostotoimintamallin kehittämiseen liittyvä yhteistyö: Lastenkulttuurikeskusten liitto, <http://www.lastenkulttuuri.fi>

Lastenkulttuurikeskusten verkosto perustettiin vuonna 2003 Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Vuonna 2015 verkosto muutettiin liitoksi.

Lastenkulttuurikeskusten liiton kanssa tehdään yhteistyötä erityisesti verkosto- ja kuntayhteistyömallin kehitystyössä. Lisäksi analysoidaan yhteistyötä sukupolvien välisen yhteistyömallien rakentamiseen. Selvitetään myös mahdollisuus järjestää yksi Kansallinen verkosto -hankkeen pääyhteistyötapaamisista yhteistyössä Lastenkulttuurikeskusten liiton kanssa.

- 5) Alueellinen kehitystyö ja sote-uudistukseen vaikuttaminen: Taiteen edistämiskeskuksen läänintaiteilijat, erityisalueena taide ja hyvinvointi

Yksi osa Kansallinen verkosto -hankkeen tavoitteista on analysoida kulttuurisen seniori- ja vanhustyön asemaan tulevan sote-uudistuksen yhteydessä. Tässä työssä tärkeänä yhteistyökumppanina toimivat taiteen edistämiskeskus alueellisen taiteen ja hyvinvoinnin läänintaiteilijat.

Muita hankkeen yhteistyökumppaneita:

Alueelliset toimijat

- Kunnat ovat jo nyt verkostoituneet alueen muiden toimijoiden kanssa kulttuurisen seniori- ja vanhustyön alalla

Koulutus ja tutkimus

- Monilla kunnilla on jo nyt tiivistä yhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kentällä
- Kartoitetaan mahdollisuuksia opinnäytetöiden liittymisestä Kansallinen verkosto -hankkeeseen

Muut verkostot ja hankkeet

- Hyvinvoinnin välitystoimisto -hanke
- Kulttuuria kaikille
- Jne.

Kansainväliset yhteistyökumppanit

- Esim. Helsinki tekee yhteistyö jo nyt kulttuurisen seniori- ja vanhustyön alalla Hollannin, Belgian, Iso-Britannian ja Ruotsin kanssa

5. HANKKEEN TOIMENPITEET JA AIKATAULU

Vuosi 2016	
Elokuu	Valitaan hankkeella koordinaattori
Syyskuu	Koordinaattori aloittaa työssään
	Järjestetään ensimmäinen pääyhteistyökokous Helsingissä yhteistyössä ArtsEqual-hankkeen kanssa, kesto 2 pv - Verkoston järjestäytyminen - Alatyöryhmät tekevät toimintasuunnitelman, asettavat tavoitteet seuraavalle vuodelle
	Koordinaattori ko koaa ajankohtaiset tiedot verkostokunnilta (Rakenteita ratkomassa -selvityksen "täydennys")
	Viestintäsuunnitelman teko: nettisivut, some-portaalit ja uutiskirjeen verkostolle
Lokakuu	Alatyöryhmät tapaavat
	Koordinaattori vierailee yhdessä verkostokunnassa
Marraskuu	Järjestetään toinen pääyhteistyökokous Jyväskylässä Kulttuuriluotsi 10-vuotisjuhlan yhteydessä , kesto 2 pv, 9.-10.11.2016 - Verkostomallin kehitystyö - Laaditaan tarkempi toimintaohjelma verkostolle vuodelle 2017 - Alatyöryhmät kokoontuvat
Joulukuu	Alatyöryhmät tapaavat
	Koordinaattori vierailee yhdessä verkostokunnassa

Vuosi 2017	
Tammi-kesäkuu	Kaksi pääyhteistyökokousta
	Nettisivut "aukeavat", säännöllinen some-toiminta
	Kolme uutiskirjettä
	Alatyöryhmän kokoontuvat
	Koordinaattori vierailee neljässä verkostokunnassa
Heinäkuu	Loma
Elo-Joulukuu	Yksi pääyhteistyötapaaminen
	Kaksi uutiskirjettä

	Alatyöryhmän kokoontuvat: tehdään toimintasuunnitelma, tavoitteet seuraavalle vuodelle
	Koordinaattori vierailee kolmessa verkostokunnassa

Vuosi 2018	
Tammi-elokuu	Kaksi pääyhteistyökokousta
	Kolme uutiskirjettä
	Alatyöryhmän kokoontuvat
	Koordinaattori vierailee kahdessa verkostokunnassa
	Rahoituksen ja toiminnan jatkon varmistaminen verkostolle
	Tarvittavat toimenpiteet verkostotoiminnan vakiinnuttamiseksi
	Laaditaan verkostolle yhteinen strategia

6. ARVIOINTI

Hankkeeseen palkatun verkostokoordinaattorin keskeisenä tehtävänä on kerätä tietoa hankkeen edistymisestä sekä arvioida toteutuneiden toimenpiteiden onnistumista.

Hankkeen lopuksi kirjoitetaan kaikki osa-alueet kattava loppuraportti, jossa arvioidaan syntyneet toimintamallit, niiden hyvät käytännöt ja kipupisteet.

Ks. myös liite 1. Hankematriisi.

7. RISKIANALYYSI

Hankkeen toteutumisen ja toiminnan kannalta erityisiä riskejä ovat:

RISKI	RISKIEN HUOMIOIMINEN JA EHKÄISY
Strategiset ja taloudelliset riskit	
Hankkeen tavoitteet käytettävään aikaan ja käytettäviin resursseihin liian pienet	<p>Hankkeen tavoitteet on laadittu yhteistyössä verkostokuntien kanssa. Lisäksi hankkeen tavoitteiden toteutus on jo sopimusvaiheessa pilkottu osiin ja aikataulutettu.</p> <p>Tavoitteiden saavuttamiseksi tehdään tiivistä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa niin paikallisella, kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla.</p> <p>Päyhteistyökokoukset toimivat verkostokoordinaattorilla tukena operatiivisen toiminnan toteuttamiseksi.</p>
Kunnat ja heidän edustajansa sitoutuvat puutteellisesti hankkeen toimintaan	<p>Osatoteuttajasopimuksessa on jo vaadittu, että jokainen osatoteuttaja nimeää hankkeelle yhteyshenkilön. Lisäksi myös yhteyshenkilön tehtäväkuva on eritelty niin sopimuksessa kuin hankehakemuksessa.</p> <p>Hankkeelle on valittu yhdessä verkoston kuntien kanssa neljä yhteistä pääteemaa. Tällä on pyritty varmistamaan, että jokainen kunta löytää oman intressinsä olla mukana verkostohankkeessa.</p>
Kunnat eivät sitoudu ottamaan käyttöön hankkeen tuloksia/tuotoksia	<p>Hankkeen tavoitteet ja toteutus on suunniteltu yhdessä verkostokuntien kesken. Hankkeelle on valittu yhdessä verkoston kuntien kanssa neljä yhteistä pääteemaa. Tällä on pyritty varmistamaan, että jokainen kunta löytää oman intressinsä olla mukana verkostohankkeessa.</p> <p>Osatoteuttajasopimuksissa on veloitettu, että jokaisen kunnan tulee nimetä yhteyshenkilö verkostotoimintaan. Tällä pyritään vahvistamaan/turvaamaan yhteistyö eri toimijoiden kanssa ja vahvistamaan tuotosten siirtyminen käytäntöön.</p> <p>Tiedon välitys keskeisessä osassa verkostossa (nettisivut, uutiskirjeet jne.). Lisäksi mm. päyhteistyökokouksia järjestetään eri osatoteuttajakunnissa, jolloin kyseisten kuntien edustajat voivat ottaa laajemminkin osaa verkoston toimintaan</p> <p>Kunnista hankkeeseen on nimetty yhteyshenkilöt niin kulttuuri- kuin sote-toimesta</p>

Hanke/ verkosto ei saa rahoitusta / jatko-rahoitusta	<p>Käytännön kokemus on jo osoittanut, että kuntien olemassa olevat resurssit eivät mahdollista verkoston syntymistä ilman ulko-puolista rahoitusta ja koordinoitua.</p> <p>Verkoston jatkorahoituksen varmistaminen aloitetaan heti han-keen alettua</p>
Toiminnalliset riskit	
Tavoitteiden johtami-nen sekä niiden toteu-tumisen varmistami-nen	<p>Päyhteistyökokoukset toimivat verkostokoordinaattorilla tukena operatiivisen toiminnan toteuttamiseksi.</p> <p>Hankkeen tavoitteet on laadittu yhteistyössä verkostokuntien kanssa. Lisäksi hankkeen tavoitteiden toteutus on jo sopimus-vaiheessa pilkottu osiin ja aikataulutettu.</p>
Verkostokoordinaatto-rin työn osuuden riit-tämätön resurssointi / Henkilöstöressurssin riittämättömyys	<p>Hankkeessa mukana olevia kuntatoimijoita on pyritty sitoutta-maan hankkeeseen mahdollisimman paljon, että kaikki vastuu verkoston toimivuudesta ei kaadu koordinaattorin harteille (esim. osatoteuttajat nimenneet yhteyshenkilön)</p>
Tieto verkoston toi-minnasta ei leviä	<p>Sisäiseen ja ulkoiseen tiedotukseen kiinnitetään erityistä huo-miota. Laaditaan erityinen viestintäsuunnitelma.</p> <p>Tehdään tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa (Taikusydän, ArtsEqual jne.)</p>
Ulkoiset riskit	
Sote-uudistus	<p>Hanke aloitetaan noin kolme vuotta ennen suunniteltua sote-uu-distusta, jotta jo suunnitteluvaiheessa pystytään vaikuttamaan sote-uudistukseen.</p> <p>Sote-uudistukseen liittyvässä vaikuttamistyössä tehdään tiivistä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.</p>

8. BUDJETTI

Menot:

Yhteensä budjetti kahdelle vuodelle: 197 296 euroa, josta

- taiteen edistämiskeskuksen osuus 138 096 euroa (noin 70 %) ja
- hankkeessa mukana olevien kuntien omavastuuosuus yhteensä 59 200 euroa (noin 30 %)

Päätoteuttaja eli Helsingin kulttuurikeskus vastaa rahoittajan osuuden hallinnoinnista. Selvyyden vuoksi todetaan, ettei päätoteuttaja siirrä rahoittajan osuutta eteenpäin osatoteuttajille. Helsingin kulttuurikeskus palkkaa koordinaattorin sekä vastaa hankkeen taloushallinnosta.

Taiteen edistämiskeskus, avustus 70 % budjetista:

	2016	2017	2018	YHTEENSÄ
Koordinaattorin palkka	12 000	33 600	24 000	69 600
sivukulut	5 116	15 348	10 232	30 696
Asiantuntijapalkkiot	3 000	5 000	4 000	12 000
Painatuskulut	500	500	500	1 500
Internetsivusto	5 500	2 000		7 500
Graafinen ilme	3 000			3 000
Utiskirjepohja	2 000			2 000
Tekinen tuki ja päivit.		1 000	1 000	2 000
Käännöskulut	600	600	600	1 800
Valokuvaus ja videointi	1 000	1 000	1 000	3 000
Koord. Matkakulut	1 000	2 000	2 000	5 000
YHTEENSÄ	33 716	61 048	43 332	138 096

Hankkeessa mukana olevat kunnat kattavat noin 30 % budjetista. Hankkeessa olevin kuntien osuudet sisältävät kuntien oman osallisuuden hankkeisiin mm.: 1) henkilöstö ja matkakuluja, 2) tilaisuuksien järjestäminen jne.

KAUPUNKI	2016	2017	2018	YHTEENSÄ	YHTEENSÄ
Helsinki					9 500
kulttuuritoimi	1 500	2 750	2 500	6 750	
sosiaali- ja terveystoimi	500	1 250	1 000	2 750	
Tampere					5 500
kulttuuritoimi	500	1 250	1 000	2 750	
sosiaali- ja terveystoimi	500	1 250	1 000	2 750	
Turku					5 500
kulttuuritoimi	500	1 250	1 000	2 750	
sosiaali- ja terveystoimi	500	1 250	1 000	2 750	
Oulu					5 500
kulttuuritoimi	500	1 250	1 000	2 750	
sosiaali- ja terveystoimi	500	1 250	1 000	2 750	
Jyväskylä					5 500
kulttuuritoimi	500	1 250	1 000	2 750	
sosiaali- ja terveystoimi	500	1 250	1 000	2 750	
Vantaa					5 500
kulttuuritoimi	500	1 250	1 000	2 750	
sosiaali- ja terveystoimi	500	1 250	1 000	2 750	
Kouvola					3 600
kulttuuritoimi	250	1 050	500	1 800	
sosiaali- ja terveystoimi	250	1 050	500	1 800	
Rovaniemi					3 600
kulttuuritoimi	250	1 050	500	1 800	
sosiaali- ja terveystoimi	250	1 050	500	1 800	
Espoo					3 600
kulttuuritoimi	250	1 050	500	1 800	
sosiaali- ja terveystoimi	250	1 050	500	1 800	
Kuopio					3 600
kulttuuritoimi	250	1 050	500	1 800	
sosiaali- ja terveystoimi	250	1 050	500	1 800	
Vaasa					3 600
kulttuuritoimi	250	1 050	500	1 800	
sosiaali- ja terveystoimi	250	1 050	500	1 800	
Seinäjoki					3 600
kulttuuritoimi	250	1 050	500	1 800	
sosiaali- ja terveystoimi	250	1 050	500	1 800	
Pukkila					600
kulttuuritoimi	50	125	125	300	
sosiaali- ja terveystoimi	50	125	125	300	
YHTEENSÄ	10 100	29 350	19 750	59 200	59 200

Tulot:

RAHOITTAJA	2016	2017	2018	2019**	2020**
Taiteen edistämiskeskus	33 716	61 048	43 332		
Verkostokunnat	10 100	29 350	19 750	25 000	25 000
STM			10 000*	35 000	35 000
OKM			10 000*	35 000	35 000
YHTEENSÄ	43 816	90 398	83 082	95 000	95 000

* koskee aikaväliä 2018 elokuu-joulukuu, tullaan hakemaan erikseen

** alustava suunnitelma

Kuvat: Niklas Sandström, 2010.

OHJELMAT JA LAINSÄÄDÄNNÖT, JOIHIN HANKE MUUN MUASSA VASTAA:

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista.

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. 2013.

Vanhuspalvelulaki – pykälistä toiminnaksi. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-966-4>

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. 2010.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. 2015

KIRJALLISUUTTA:

(2013): *Make my day: the impact of Creative Careing in older people's care homes*. Suffolk Artlink. <http://www.suffolkartlink.org.uk/creative-carers.htm>.

Engström, Yrjö & Niemelä, Anna-Liisa & Nummijoki, Jaana & Nyman, Juha (toim.) (2009): *Lupaava kotihoito. Uusia malleja vanhustyöhön*.

Ihanus, Susanna (2013): *Kulttuuripartio-toimintamalli loppuraportti*.

Liikanen, Hanna-Liisa (2010): *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia: Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014*. Opetusministeriö, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopoliitiikan osasto.

Lehko, Tuike (2013): *Taidetta tunteen vuoksi. Tarinoina taiteen ja vanhustyön kohtaamisista*. Osaattori-hankkeen julkaisu.

Leppisaari, Katri (toim.) (2013): *Tahtoa, toimintaa ja teoriaa – Kulttuurinen vanhustyö nyt ja tulevaisuudessa*. Osaattori-hankkeen julkaisu.

Malmivirta, Helena & Kivelä, Suvi (toim.) (2014): *Taiteesta ja kulttuurista avaimia aivoterveuteen. Palvelumallien kehittämistä kansalaislähtöisesti*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 69.

Nummijoki, J. (2009) "Toiminta- ja liikkumiskyky porttina vanhusten toimijuuteen". Teoksessa: Engeström, Y., Niemelä A-L., Nummijoki, J. & Nyman, J. (2009). *Lupaava kotihoito - Uusia toimintamalleja vanhustyöhön*.

Pirhonen, Jari & Pietilä, Ilkka (2015): *Patient, resident, or person: Recognition and the continuity of self in long-term care for older people.*

Pynnönen, Katja & Mitchell, Ritva: *Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50+ kulttuuribarometrin tuloksia.* Cupore. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö. 2012.

Rajaniemi J. (2007): *Sosiaaligerontologisia katseita ikäihmisten arkeen.* Teoksessa Rajaniemi J. & Heimonen S. & Sarvimäki A. & Tiihonen A. (toim.) *Ikääntyneiden arki. Näkökulmia ikäihmisten arjen kysymyksiin.* Oppaita 2/2007. Ikäinsti-tuutti.

Rantala, Päivi & Jansson, Satu-Mari (toim.) (2013): *Taiteesta toiseen. Taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia.* Taika-hankkeen julkaisu. Lapin yliopisto.

Rosenlöf, Anna-Mari (2016): *Selvitys ikäihmisten kulttuuripalveluiden rahoituksesta Helsingissä.* Helsingin kulttuurikeskus. Julkistaan tammikuussa 2016.

Rosenlöf, Anna-Mari: *Rakenteita ratkomassa. Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytäntöjä ja toimintamalleja.* Taiteen edistämiskeskus. Turku 2014.

Rönkä, Anu-Liisa et al. (toim.) (2011): *Taide käy työssä: Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä.* Taika-hankkeen julkaisu. Lahden ammattikorkeakoulu.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010 - 2014 loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. Helsinki 2015.

Tähti, Taru & Kaartokallio, Heidi & Pitkänen, Marita (2014): *Kulttuurikuntouttajat. Raportti hankkeesta ja pilottikoulutuksesta.*

Varho, Jenni & Lehtovuori, Mauri (toim.) (2010): *Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten kulttuuripalveluista Helsingissä.* Helsingin kulttuurikeskus.

Westerlund, Heidi & Lehikoinen, Kai et al. (2016): *Taiteet, tasa-arvo ja hyvinvointi: Katsaus kansainväliseen tutkimukseen.* ArtsEqual-hanke. <http://sites-test.uniarts.fi/documents/14230/0/Katsaus+kansainv%C3%A4liseen+tutkimukseen/9c772fd2-edd5-46ee-9807-f8004590cf52>

Väestöennuste 2009–2060. Tilastokeskus. Julkaistu 30.9.2009.

http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tie_001_fi.html. Luettu 1.8.2010.

LIITE 1. Hankematriisi

Tarve	Tavoite	Toimenpiteet	Tulokset	Vaikutukset	Arviointi
Verkostomalli:					
<p>Kuntatoimijoiden yhteistyötä liian vähän</p> <p>Tukirakenteet puuttuvat</p> <p>Tieto ja hyvät käytännöt eivät leviä</p> <p>Resurssit eivät kohdenna tehokkaasti</p>	<p>Luoda paras mahdollinen toimintaa ja yhteistyötä tukeva kansallinen kulttuurisen seniori- ja vanhustyönverkostotoiminnan malli</p>	<p>Luodaan valtakunnallisesti toimivalle verkostolle yhteisesti jaetut tavoitteet, toimintamalli ja johtamisjärjestelmä.</p> <p>Pilotoidaan pääyhteistyökokoukset ja alatyöryhmä toimintamallia</p> <p>Luodaan sisäinen ja ulkoinen viestintästrategia</p>	<p>Tieto ja hyvät käytännöt löytyvät kootusti ja leviävät systemaattisesti</p> <p>Kaiken tasoinen yhteistyö vahvistuu</p>	<p>Taiteen ja kulttuurin asema vanhustyössä vahvistuu</p> <p>Resurssien tehokkaampi hyödyntäminen</p>	<p>Onko verkosto olemassa: kyllä / ei</p> <p>Verkoston kansallinen kattavuus</p> <p>Verkoston toimintaan osallistuneiden jäsenten määrä ja monipuolisuus</p> <p>Tehdään jatkuvaa seuranta tutkimusta</p>
Pääteema 1: Kulttuurisen vanhustyön hallintomallien ja -muotojen kehitystyö					
<p>Kuntien sisällä kulttuurisen vanhustyön organisoiminen ei systemaattista</p> <p>Sote-uudistukseen varautuminen</p>	<p>Kulttuurisen vanhustyön hallintomallien ja -muotojen kehittäminen (kunnallinen, alueellinen, kansallinen taso)</p>	<p>Hallintorakenteisiin liittyvän alatyöryhmä tehtävänä on mm.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kartoittaa eri kunnissa jo olemassa olevat ns. hallintomallit ja -muodot yhteistyölle (hyvät käytännöt, kipukohdat) ▪ luoda "malli(t)" toimivasta yhteistyöstä, koordinoimista. Mallissa huomioidaan tulevat sosiaali- ja terveys- sekä maakuntahallintouudistukset ▪ luodaan keskusteluyhteys sote- ja maakuntahallintouudistuksista vastaaviin tahoihin sekä pyritään vaikuttamaan, että uudistuksissa huomioidaan myös kulttuuriseen seniori- ja vanhustyöhön liittyviä teemoja ▪ kansallinen taso: miten kunta-, maakunta- ja sote-tason hallintorakenteen nivoutuvat yhteen kansallisella tasolla? ▪ yksi kaiken läpäisevä teema, jota analysoidaan samalla, on toiminnan rahoitus 	<p>Syntyy erilaisia hallintomalleja integroida kulttuuri sosiaali- ja terveysalan vanhustalveluihin: kunnallinen, maakunnallinen ja kansallinen taso</p>	<p>Kulttuuritoiminta integroituu legitimiiksi osaksi sosiaali- ja terveysalan vanhustyön toimintakulttuuria</p> <p>Resurssien tehokkaampi hyödyntäminen</p>	<p>Onko kartoitus toteutettu: kyllä / ei</p> <p>Onko syntynyt hallintomalleja: kyllä / ei</p> <p>Onko vaikutettu sote-uudistukseen: kyllä / ei</p>

Tarve	Tavoite	Toimenpiteet	Tulokset	Vaikutukset	Arviointi
Pääteema 2: Kulttuuriin liittyvä kirjaaminen ja kulttuuritoiminnan vaikutusten arviointi ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluissa					
<p>Kulttuurilla ei liikunnan tavoin legitiimiä asemaa vanhushpalveluissa</p> <p>Kulttuuritoimintaan liittyvä kirjaaminen ja toiminnan vaikuttavuuden arviointi ei systemaattista</p> <p>Kulttuurin rooli kuntien hyvinvointikertomuksissa ei systemaattine</p>	<p>Vahvistetaan/lisätään/systematisoidaan kulttuuriin liittyvää kirjaimista ja kulttuuritoiminnan vaikutusten arviointia ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä kunnan hyvinvointiin liittyvässä kirjaamisessa (hyvinvointikertomus)?</p>	<p>Kirjaamiseen liittyvän alatyöryhmän tehtävänä on mm.:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Mikrotaso:<ul style="list-style-type: none">o asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelma: miten asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmiin saadaan integroitua myös kulttuuri? Kartoitetaan olemassa olevat käytännöt (hyvät käytännöt ja kipukohdat)o miten edistetään sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävän kulttuuritoiminnan dokumentointia, seuranta ja vaikuttavuuden arviointia? Mitkä ovat toiminnan arvioinnin ja vaikuttavuuden mittarit?▪ Makrotaso: kuntien hyvinvointikertomukset (terveydenhuoltolaki (1326/2010, § 12) <p>Tehdään yhteistyötä erityisesti ArtsEqualin ja THL:n kanssa</p>	<p>Syntyy malli kulttuuritoiminnan huomioimiseen ikääntyneiden hoito- ja palvelusuunnitelmissa</p> <p>Syntyy malli kulttuuritoiminnan kirjaamiseen ja vaikutusten arviointiin vanhustyössä</p> <p>Kuntien hyvinvointisuunnitelmissa kulttuuritoiminnan osuus vahvistuu ja systematisoituu</p>	<p>Kulttuuritoiminta integroituu legitiimiksi osaksi sosiaali- ja terveysalan vanhustyön toimintakulttuuria</p> <p>Kulttuuri huomioidaan aiempaa systemaattisemmin osana kuntatasoista hyvinvoinnin edistämistä</p> <p>Resurssien tehokkaampi hyödyntäminen</p>	<p>Onko "kulttuurisuunnitelmaan" liittyvä kartoitus toteutettu: kyllä / ei</p> <p>Onko syntynyt malli kulttuuritoiminnan huomioimiseen ikääntyneiden hoito- ja palvelusuunnitelmissa: kyllä / ei</p> <p>Onko syntynyt malli, suositus kulttuuritoiminnan kirjaamiseen ja toiminnan vaikuttavuuden arviointiin: kyllä / ei</p> <p>Onko edistetty kulttuuritoiminnan huomioimista kuntien hyvinvointisuunnitelmissa: kyllä / ei</p> <p>Onko tehty yhteistyötä eri toimijoiden kanssa tavoitteiden saavuttamiseksi: kyllä / ei</p>

Tarve	Tavoite	Toimenpiteet	Tulokset	Vaikutukset	Arviointi
Pääteema 3: Kulttuurin ammattilaisten aseman selkiyttäminen ja vahvistaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa					
<p>Kulttuurin ammattilaisten rooli sote-sektorin sisällä epävarma</p> <p>Työnkuvat ja toimintaan liittyvä asiantuntijuus epäselvä</p> <p>Ei tarkkaa tietoa toiminnan laajuudesta, sisällöistä</p>	<p>Kulttuurin ammattilaisten aseman selkiyttäminen ja vahvistaminen sosiaali- ja terveyspalveluissa</p>	<p>Kulttuurin asiantuntijat -alatyöryhmän tehtävänä on mm.:</p> <ul style="list-style-type: none">Kartoittaa virkistys- ja kulttuuritoiminnan alueella toimivien ohjaajien työnkuvat, määrä jne. verkostokunnissaTehdä yhteistyötä koulutussektorin, kuntaliiton jne. kanssa ohjaajien aseman ja näiden osaamiseen liittyvän ymmärryksen vahvistamiseksi sosiaali- ja terveysalallaKartoittaa ikääntyneiden kulttuuripalveluihin erikoistuneiden tuottajien ja suunnittelijoiden määrä, työnkuvat ja -sisällöt	<p>Syntyy yhtenäinen malli kulttuurialan toimijoiden työnkuvista vanhustyössä (kulttuuriohjaajat, kulttuurituottajat, kulttuurisuunnittelijat)</p>	<p>Kulttuuritoiminta ja kulttuurin ammattilaisten toiminta integroituu legitiimiksi osaksi sosiaali- ja terveysalan vanhustyön toimintakulttuuria</p> <p>Resurssien tehokkaampi hyödyntäminen</p>	<p>Onko kartoitus toteutettu: kyllä / ei</p> <p>Onko tehty yhteistyötä kulttuurin ammattilaisten aseman vahvistamiseksi sote-sektorilla: kyllä / ei</p> <p>Onko syntynyt yhtenäinen malli, suositus kulttuurialan toimijoiden työnkuvista vanhustyössä: kyllä / ei</p>
Pääteema 4: Kulttuuritoimintaan liittyvän vapaaehtoistoiminnan (erityiskohteena ikääntyneet) kehitys.					
<p>Kuntien kulttuuriin liittyvä vapaaehtoistoiminnan kehitys vasta aluillaan</p> <p>Vasta vähän yhteistyötä kotihoidon ja omaishoidon kanssa</p>	<p>Kulttuuritoimintaan liittyvän vapaaehtoistoiminnan kehittäminen</p>	<p>Vapaaehtoistoiminta-alatyöryhmän tehtävänä on mm.:</p> <ul style="list-style-type: none">kartoitetaan kulttuuri ja vapaaehtoistoiminnan hallinnollinen ja rakenteellinen organisoituminen kunnissakotihoidon ja omaishoidon liittyvän kulttuurisen vapaaehtoistoiminnan kehittäminen/mallintaminenYhteistyömallien kartoittaminen kolmannen sektorin vapaaehtoistoimijoiden kanssa	<p>Syntyy malli, miten kunnissa voidaan huomioida, edistää vapaaehtoistoimintaa osana ikääntyvien kulttuuristen oikeuksien edistämistä?</p> <p>Syntyy uudenlaisia malleja sisällyttää kulttuuriin liittyvää vapaaehtoistoimintaa omaishoitoon ja kotihoidon</p>	<p>Uusia palveluita kotihoidon ja omaishoidon asiakkaille</p> <p>Vapaaehtoistoimintojen laadun paranemiseen liittyvä tavoite?</p> <p>Resurssien tehokkaampi hyödyntäminen</p>	<p>Onko syntynyt hallintomalli/malleja: kyllä / ei</p> <p>Onko verkostokunnissa pilotoitu kulttuurista vapaaehtoistoimintaa omaishoidon tai kotihoidon alalla: kyllä / ei</p> <p>Kokemukset e.m. piloteista</p>